

Evaluace mediálně vzdělávacích aktivit pro seniory 2019

Evaluační Zpráva

Hana Bendová

Říjen 2019

Obsah

1.	Souhrn	1
2.	Úvod	3
3.	Informace o projektu	3
4.	Zjištění a závěry	4
4.1.	Relevance.....	4
4.2.	Efektivita a dopad	5
4.3.	Udržitelnost	8
5.	Doporučení	11
6.	Hlavní ponaučení	12
7.	Účel evaluace a metodologie	12
7.1.	Cíle evaluace	12
7.2.	Postup a metodologie.....	12
7.3.	Metody sběru dat	13
7.4.	Metodologická omezení	13
7.5.	Evaluační otázky	14
8.	Přílohy	15
8.1.	Seznam respondentů	15
8.2.	Seznam dokumentů	15
8.3.	Evaluační matice	17

1. Souhrn

Níže jsou přestaveny klíčová zjištění a závěry pilotního projektu mediálně vzdělávacích aktivit pro seniory, který od ledna 2018 implementuje společnost Transitions ve spolupráci s proseniorskou organizací Elpida.

Evaluace probíhala po celou dobu projektu formou dotazníkových šetření mezi participujícími seniory, sběr dat pro konečnou hloubkovou evaluaci proběhl v období od dubna do června 2019. Cílem evaluace projektu bylo vyhodnotit pilotní fázi projektu a identifikovat zásadní ponaučení a doporučení – informace takto získané budou dále využity pro další rozvoj a šíření projektových aktivit. Součástí evaluace byl i kvalitativní průzkum potenciálu a potřeb mezi dalšími zainteresovanými stranami, tedy potenciálními partnerskými institucemi mezi místními vzdělavateli a mediálními pracovníky (výsledkům průzkumu mezi mediálními pracovníky se věnuje oddělená zpráva.) Evaluace vychází zejména z telefonických/osobních rozhovorů s účastníky projektových aktivit a participujících institucí, dále pak z rozhovorů s dalšími místními vzdělavateli, z fokusních skupinových diskusí s účastníky aktivit, částečně také z rešerše sekundárních dokumentů. Hlavní limitací pro evaluaci byla velmi nízká míra odezvy na žádost o telefonické rozhovory s místními vzdělavateli a omezené možnosti kvantifikace zjištění, která jsou primárně založena na polo-strukturovaných rozhovorech/diskusích s omezeným vzorkem účastníků.

Závěry:

Relevance:

Relevance projektu je vysoká. Projekt dobře reflektuje místní potřeby a kontext partnerských institucí, důraz je kladen na flexibilní a terénní přístup. Skladba projektových aktivit je vhodná, ovšem do budoucna je nutné zakomponovat více přímé hloubkové práce seniorů na konkrétních tématech, aby jejich reálné schopnosti vyhodnocovat a ověřovat informace byly skutečně posíleny. Hypotéza ohledně zásadní role porozumění práce seriálních médií pro zvýšení důvěry ve vlastní schopnosti informace ověřovat byla víceméně potvrzena, i když pro další posílení této důvěry je nutné zavést více přímé práce seniorů na ověřování informací, jak již bylo řečeno.

Efektivita projektu ve vztahu k seniorům:

Projekt je velmi efektivní ve zlepšení základní orientace v mediální oblasti, zejména při pochopení principů kvalitní žurnalistiky. Projektové aktivity měly přímý vliv na změnu chování seniorů v oblasti konzumace informací – byly zjištěny příklady, kdy došlo k upuštění od čtení a přeposílání řetězových emailů či zvýšení míry základního ověřování informací. Projekt měl z dostupných informací také pozitivní vliv na tzv. „nepřesvědčenou“ část seniorské populace, u níž údajně došlo k určitému prozření - zde se jednalo údajně i o podporovatele pravicově extrémistických stran. Zůstává však otázkou, jak projektové aktivity přiblížit i další části seniorské populace, která obecně vykazuje nízkou aktivitu a zůstává izolována od kvalitních informačních a vzdělávacích zdrojů. Efektivita projektu přesahuje jeho přímé aktivity – aktivní účastníci se o tématech dále baví s přáteli, rodinou, sousedy apod. a byly identifikovány příklady pozitivního vlivu i na tyto nepřímé účastníky – několik seniorů také uvedlo, že se jim povedlo přesvědčit část svých známých, aby dále dezinformační maily nepřeposílali. Nedaří se jim ale přesvědčit další seniory na aktivitách projektu. Mezi klíčové přínosy pro seniory dále patří:

- Kritičtější náhled na média obecně, větší selekce zdrojů a obezřetnost při sledování médií.
- Hlubší porozumění práce médií
- Porozumění základním možnostem ověřování informací
- Zvýšená obezřetnost při čtení řetězových emailů, někdy pak i úplné upuštění od jejich čtení a přeposílání dále
- Lepší argumentační vybavenost pro debaty se známými a rodinnými příslušníky
- Lepší pochopení mladší generací, získání lepšího vhledu do jejich světa, menší obavy z diskusí ohledně médií a sociálních sítí.

Faktory ovlivňující indikovaný dopad projektových aktivit na seniory

Faktory s pozitivním vlivem:

- Přímé zapojení novinářů z respektovaných médií do projektových aktivit se jeví jako zásadní. Z rozhovorů a diskusí vyplývá, že existuje přímá úměra v následném zvýšení důvěry v tradiční seriózní média, vede také k lepšímu pochopení práce médií, navíc forma těchto besed či exkurzí je mezi účastníky kvitována jako velmi zajímavá.
- Výběr lektora hraje roli i u dalších aktivit – zejména jsou mezi seniory ceněny zkušenosti z praxe a nestrannost při debatách.
- Na základě informací získaných z evaluačních rozhovorů a fokusních diskusních skupin vyplývá, že dlouhodobý, systematický a návazný charakter projektových aktivit je pro dopad zásadní (i tam, kde respondenti absolvovali sérii aktivit například v rámci kurzu univerzity třetího věku v knihovně), je zřejmé, že informace byly pro seniory v zásadě úvodní a orientační, pro hlubší vhled do problematiky a například lepší schopnosti ověřování informací, odhalování dezinformací apod. je potřeba další zásadní časová dotace.
- Organizace Transitions byla všemi respondenty, (s výjimkou jedné účastnice fokusní skupinové diskuse v Praze, které ale ostatní účastníci diskuse v tomto smyslu silně oponovali) vnímána jako seriózní a nestranná, otevřenost ohledně financování projektu a dalších informací souvisejících s touto organizací byla všeobecně velmi oceňována. Dle svědectví zástupců jedné z proseniorských participujících institucí sice několik účastníků zpochybnilo nestrannost organizace na základě informace o původu projektových financí, na druhou stranu tento zástupce ale také uvedl, že tito účastníci mají tendenci zpochybňovat v zásadě vše, co přichází ze strany západních zemí.
- Organizace Transitions se intenzivně věnuje průběžnému vyhodnocování a reflexi aktivit, snaží se maximálně zakomponovat zjištění do postupného budování projektu.
- Zvolený nenásilný přístup založen na prezentaci informací a nikoli přesvědčování je též ceněn a vede k vyšší důvěře účastníků.
- Prvek interaktivity a zapojení seniorů v projektových aktivitách je zásadní, byl oceňován všemi respondenty. Senioři velmi vítají zapojení do aktivit, kladu důraz na interaktivitu, zároveň také je poptávka po větší hloubce informací po úvodní absolvované části, kterou řada z nich vnímá jako "orientační" (tedy např. prostudovat do hloubky určité webové stránky (včetně dezinformačních a konkrétně ukázat, jak zjistit, zdali je web seriózní či ne, pracovat více na schopnostech ověřování informací apod.

Nebyly zjištěny žádné faktory, které měly negativní vliv.

Efektivita projektu při budování kapacit partnerských organizací:

Efektivita projektu ve vztahu budování kapacit účastnících se organizací je patrná zejména u organizací se stabilní strukturou, financemi a existujícím profesionálním týmem. Tyto organizace jeví o projektové téma velký zájem a jsou ho schopné v rámci svých struktur dále rozvíjet. V pilotní části projektu nebyl komponent budování kapacit organizací příliš zdůrazňován, projekt se více zaměřil na pilotní terénní práci navazování partnerství a testování možných přístupů při práci se seniory. Ke zvýšení kapacit participujících organizací spíše došlo ve smyslu navázání kontaktů s odborníky v tématu, zlepšení orientace v obecném tématu mediální gramotnosti, nikoliv však ve smyslu ověřování informací.

Udržitelnost projektu:

Díky vysoké relevanci tématu projektu pro všechny již participující a další dotázané instituce je potenciální udržitelnost projektu vysoká. Všechny již participující instituce v projektových aktivitách chtějí pokračovat, ovšem míra závislosti na Transitions je stále relativně vysoká. Při navazování partnerství je však nutné se zaměřit na instituce se stabilní strukturou, zdroji financí a existujícím profesionálním týmem. Velký potenciál v této oblasti skýtá síť veřejných knihoven, se kterou již projekt navázal spolupráci. Pro vyšší efektivitu zdrojů by bylo vhodné se na tuto oblast do budoucna prioritně zaměřit. Dalšími možnými partnery, které by mohli mít přesah i do terénní práce se seniory v jejich domovech, popř. domovech seniorů, jsou i zavedené a důvěryhodné neziskové organizace zaměřené na tuto cílovou skupinu. V případech všech institucí je ale nutné silně zainvestovat do reálného budování kapacit partnerských institucí a zohlednit identifikované bariéry zejména v oblasti zkušeností s lektorskou prací a nízkých personálních kapacit, nízkou úroveň znalostí a schopností v oblasti mediální gramotnosti a také nedostatkem financí pro využití kvalitních externích odborníků.

Hlavní doporučení vyplývající ze zjištění a závěrů evaluace	Stupeň priority
V budoucnu se v kurzech více zaměřit na aktivní práci seniorů v oblasti vyhodnocování zpráv a ověřování informací. Příklady uváděny seniory byly například konkrétní provedení určitým dezinformačním serverem nebo určitou lživou reklamou. Nyní byly získané znalosti často spíše popisované jako základní osnova bez nutné hloubky a skutečného „zažití“, které se pak v praxi uplatní jen částečně.	Vysoký
Při navazování nových partnerství se soustředit zejména na instituce stabilně zavedené, spíše profesionálního charakteru, kde je reálný potenciál implementovat projekt na dlouhodobé bázi a budoucí samostatné implementace.	Vysoký
Dále se věnovat otázce, jak na kurzy semináře přilákat méně aktivní seniory. Uplatnit již rozvíjející se reflexi projektových aktérů ohledně ubrání počátečního akademického charakteru a více rozvinout zážitkovou formu – tedy využití exkurzí do atraktivních mediálních pracovišť, místní besedy s atraktivními osobnostmi z mediální oblasti apod.	Vysoký
Zvážit zavedení seminářů s psychologickými tématy v rámci kurzů, které by byly zaměřeny spíše dovnitř do osobnosti seniorů a méně do vnějšího světa. (viz ponaučení níže.)	Střední
Zvážit, zdali by bylo možné v rámci projektových aktivit poskytovat sylaby přednášek, psaná shrnutí apod. Tato žádost byla několikrát zmíněna během evaluačních skupinových diskusí a přicházela zejména od starších seniorů.	Střední
Hlavní ponaučení	
Při představování projektových aktivit je nutné s ohledem na sofistikovanost tématu a formátu paralelně představit počáteční zážitkovou formu aktivit. Tak by mohli být k projektu přivedeni lidé s lehkým primárním zájmem, kteří by pravděpodobně nevstoupili do akademického cyklu.	
Akademický cyklus, tedy dlouhodobý kurz představuje až poslední, nejnáročnější vrstvu vzdělávání seniorů. Musí mu být předloženy aktivity, které podpoří přirozenou zvědavost.	
Další úroveň aktivit je i psychologický aspekt, určitá podpora v psychologické oblasti, která by umožnila lépe přijmout složitost okolního světa a v důsledku snížit náchylnost k uvěření dezinformací apod.	

Podpora ze strany Transitions je všemi partnerskými a spolupracujícími organizacemi hodnocena velmi pozitivně – velmi je oceňována flexibilita a nasazení pracovníků Transitions, snaha poznání místního kontextu a budování projektu na základě potřeb a relevance, a naprostá spolehlivost.

2. Úvod

Tato zpráva představuje zjištění a závěry evaluace pilotního projektu mediálně vzdělávacích aktivit pro seniory, který od ledna 2018 implementuje společnost Transitions ve spolupráci s proseniorskou organizací Elpida. Tento projekt byl podpořen Velvyslanectvím USA v Praze. Evaluace probíhala po celou dobu projektu formou dotazníkových šetření mezi participujícími seniory, sběr dat pro konečnou hloubkovou evaluaci proběhl v období od dubna do června 2019. Tato evaluační zpráva by měla být dále postoupena donorovi projektu a měla by být přístupná i všem zainteresovaným stranám, které se na projektu a evaluaci samotné podílely.

3. Informace o projektu

Cílem projektu je posílit mediální gramotnost seniorů napříč Českou republikou a prevence šíření dezinformací v České republice. Projekt je součástí širší iniciativy Transitions zaměřené na posílení mediální gramotnosti různých cílových skupin v České republice. Pro projekt je klíčová spolupráce s proseniorskými organizacemi, jako

je Elpida či lokální seniorské kluby a knihovny, realizující programy vzdělávání třetího věku. Tito místní aktéři jsou vnímáni jako klíčoví pro udržitelnost a pozitivní dopad projektu a posílení jejich schopnosti realizovat tyto aktivity v budoucnu vlastními silami je jednou z ambicí tohoto projektu.

Metodicky je důraz kladen na organizaci série akcí v jednom místě, na rozmanitá témata, akcentující setkání s lidmi z praxe: novináři, factcheckery, psychology apod., ne jednorázové akce a přednášky. Tento model byl doporučen samotnými seniory i dalšími experty a dlouhodobě se osvědčuje. Pilotní fáze projektu je realizována od ledna 2018, do června roku 2019 se v rámci projektu se konalo cca 40 akcí v různých regionech ČR. Dále je důraz kladen nejen na to, co se předává, ale také jak a kým – toto je vnímáno jako jeden z klíčových aspektů pro pozitivní dopad.

Očekávaný dopad projektu na cílovou skupinu seniorů:

- Prevence pocitů rezignace na nalezení a porozumění spolehlivých zdrojů a informací
- Porozumění mechanismům a profesím ve světě médií a práce s informacemi. Posílení důvěry v časem prověřené praktiky a metody kvalitní žurnalistiky a zodpovědné práce s informacemi.
- Posílení schopnosti zaujmout odstup a nadhled při vyhodnocování mediálních sdělení skrze základní obezřetnost, zdravý selský rozum a využití bohaté životní zkušenosti.
- Posílená důvěra ve vlastní schopnosti se v informačním chaosu zorientovat (včetně záměrných dezinformací a manipulací)

Očekávaný dopad projektu na účastníky se proseniorské organizace:

- Posílená schopnost realizovat tyto aktivity bez asistence Transitions
- Posílené schopnosti a dovednosti místních aktérů aktivních ve vzdělávání seniorské populace a rozvinutí jejich roli jako komunitních “factcheckerů”.

Očekávaný benefit projektu pro české mediální prostředí:

- Poskytnutí průběžné zpětné vazby české novinářské komunitě (i studentům) o tom, jak jejich práci vnímají senioři, co je pro ně důležité a co navrhuje pro posilování vzájemné důvěry.

Zainteresované strany:

- Proseniorské organizace a kluby
- Knihovny, realizující programy vzdělávání třetího věku
- Participující lektoři a novináři (rozvedeno dále v druhé evaluační zprávě)
- Senioři a starší občané

4. Zjištění a závěry

4.1. Relevance

Zjištění

Struktura projektu ve vztahu k jeho konečným cílům

Relevance tématu pro seniorskou část veřejnosti je všemi respondenty hodnocena jako velmi vysoká. Projekt měl v pilotní fázi spíše organickou strukturu založenou na mapování situace v regionech, navazování kontaktů a pilotování kurzů a dalších forem projektových aktivit. Tato flexibilita a počáteční terénní zjišťování byla velmi oceněna všemi partnerskými institucemi, které se účastnily evaluace. Dle výpovědí respondentů v rámci rozhovorů a dotazníkových šetření byly zvláště oceňovány besedy s osobnostmi z mediálního světa, dále byla oceněna profesionalita dalších odborníků, kteří byli vnímáni jako nestranní – další ceněný faktor. Z výpovědí respondentů vyplývá, že přímý kontakt a komunikace s respektovanými novináři vede ke zvýšení důvěry – tato hypotéza byla tedy potvrzena. Skladba projektových aktivit byla všemi respondenty hodnocena jako tematicky

vyvážená. Zároveň byla mnohokrát účastníky projektu zdůrazněna nutnost jít při aktivitách do větší hloubky a více se zaměřit na aktivní práci seniorů při seminářích. Další rovina, kterou je nutno v koncipování dalších aktivit je dle názoru představitele klíčové partnerské organizace zohlednit, je rovina psychologická, která by měla mít za cíl pomoci seniorům vyrovnat se se složitostí okolního světa a informací z něho přicházejících. Senioři by tak mohli být méně zranitelní v oblasti dezinformací, manipulace reklamy apod. Další častou připomínkou ohledně formátu projektových aktivit bylo poskytnutí tištěných sylabů či poznámek z přednášek – tyto žádosti převážně přichází od starších seniorů.

Závěry:

Relevance projektu je vysoká. Projekt dobře reflektuje místní potřeby a kontext partnerských institucí, důraz je kladen na flexibilní a terénní přístup. Skladba projektových aktivit je vhodná, ovšem do budoucna je nutné zakomponovat více přímé hloubkové práce seniorů na konkrétních tématech, aby jejich reálné schopnosti vyhodnocovat a ověřovat informace byly skutečně posíleny. Hypotéza ohledně zásadní role porozumění práce seriálních médií pro zvýšení důvěry ve vlastní schopnosti informace ověřovat byla víceméně potvrzena, i když pro další posílení této důvěry je nutné zavést více přímé práce seniorů na ověřování informací, jak již bylo řečeno.

4.2. Efektivita a dopad

Dopad projektu na zlepšení orientace seniorů ve světě médií

Zjištění:

Naprostá většina dotazovaných v rámci individuálních rozhovorů vyjádřila stále existující nedůvěru v internetová média a svět internetu obecně. Sociální média používají jen velmi omezeně či vůbec, u značné části z nich panuje určitá obava ze zneužití osobních informací a také se na internetu těžko orientují. Dva senioři během individuálních rozhovorů ovšem uvedli, že nyní se tato obava zmírnila, a to díky zjištění, že si informace mohou do jisté míry ověřit a že také nyní mají určité nástroje, jak se informace ověřují. Většinou se jedná o jednoduché nástroje, jako například další rešerše na Googlu, popř. lidé čekají, zdali s informací přijdou také média jako Česká televize nebo Český rozhlas. Další tři senioři uvedli, že díky zapojení do projektu si začali informace obecně více ověřovat, tyto tendence se potvrzují i z výpovědí účastníků fokusních skupinových diskusí. Většina dotázaných také uvedla, že nyní lépe chápe práci médií a také rozumí principům, na kterých se zakládá kvalitní žurnalistika. Více si také váží práce kvalitních novinářů a vzrůstá důvěra v určitá seriální média, zejména rozhlas a Českou televizi. Setkání s novináři v rámci projektu a v některých případech také návštěvy mediálních redakcí či studií z výpovědí seniorů přímo vede k lepšímu pochopení jejich práce a také ke zvýšenému respektu k tomuto povolání. U několika respondentů toto pochopení také vedlo ke kritičtějšímu náhledu na média obecně, a k větší selekci a obezřetnosti při sledování médií – tito buď uvedli, že informace získané je utvrdili v tom, že

„Dnes už vím, že fakta nejsou úplně automatická. Například na informace jako počet lidí na demonstraci se dnes dívám úplně jinak. To by mne předtím nenapadlo. Více zpochybňuji informace v médiích. Přistupuji k nim opatrněji.“

Účastník projektu, Praha

„Co jsem v důchodu, trávím hodně času online. Na Facebooku, internetových zprávách, do mailu mi chodí i ty řetězové zprávy. Tady na kurzu jsem se dozvěděla, že ne vše je pravda.“

Účastnice projektu, Louny

„Metro moc nečtu, přestala jsem tohle číst. Řetězové maily, co mi chodí, tak to mažu. Divné články, doporučení nějakých neznámých doktorů apod., to už neposílám dál.“

Účastnice projektu, Praha

„Pozitivní je, že jsem se vrátila zpět ke sledování zpravodajství. Předtím jsem nevěřila novinářům a vždy jsem u informací hledala co za nimi stojí, či zájmy apod., A teď si nekladu otázky tohoto rázu, ale spíše mne zajímá obsah zprávy, jaký řeší konkrétní problém a jestli ta zpráva prospívá společnosti. Bylo velmi zajímavé vidět, jak nás novináři a editoři seznámili se zpracováním informací. Začínám si více vážit investigativních novinářů – jsou nesmírně moudří a odvážní.“

Účastnice projektu, České Budějovice

sledují seriózní informační zdroje nebo že úplně upustili od sledování internetových informačních zdrojů. Dvě respondentky také uvedly, že díky účasti na projektu přestaly dále přeposílat řetězové emaily. Další respondenti pak uvedli, že více uvažují, než email přepošlou dále, všichni dotázaní uvedli, že emaily v minulosti či současnosti dostávají. Několik respondentů také v rozhovorech i fokusních skupinových diskusích uvedlo, že jsou nyní lépe argumentačně vybaveni pro debaty se svými známými, rodinnými příslušníky apod., které se mimo jiné týkají i rozepisování řetězových emailů.

Projekt měl dle svědectví respondentů význam pro širší škálu seniorů - tzv. „přesvědčené“ i „nepřesvědčené.“ V tomto směru je k dispozici několik příkladů a shodují se také výpovědi zástupců participujících institucí. Přednášek v Lounech se dle odhadů jedné respondentky účastnila až třetina seniorů, kteří se projevovali v jistém směru naivně, dokonce mezi nimi údajně bylo i několik podporovatelů extremistických stran, kteří podle slov této respondentky na konci přednáškového cyklu „trochu prokoukli.“ I pro tzv. přesvědčené měl dle jejich slov projekt význam – zejména pak v hlubším porozumění práci médií, a také uvědomění si, že informace se dají ověřovat, popř. i identifikaci jednoduchých nástrojů možných k ověření použít.

„Projekt měl zásadní přínos – u některých našich studentů došlo k „AHA“ momentu. Uvědomili si, jak fungují „fake news“, jak to celé běží. To, co oni nám předtím úplně nevěřili, pochopili prostřednictvím projektových aktivit... Nyní sleduji, jak o těchto tématech debatují i mimo kurzy.“

Ředitelka participující knihovny, Louny

Všichni dotazovaní v rámci individuálních rozhovorů uvedli, že se o tématech aktivně baví se známými a rodinou, část z nich také uvedla, jak již bylo řečeno výše, že se nyní cítí lépe argumentačně vybaveni pro diskuse ohledně mediálních témat s okolím. Toto potvrdil i zástupce jedné z participujících proseniorských organizací, dle kterého senioři na toto téma nyní mnohem častěji zavádí řeč při dalších aktivitách celého klubu. Několik respondentů uvedlo, že se jim povedlo přesvědčit část svých známých, aby dále nepřeposílali dezinformační emaily. Obecně se účastníkům projektu příliš nedaří přesvědčit další seniory k účasti na aktivitách projektu.

Většina dotázaných také uvedla, že u nich přetrvává určitá nejistota z internetových médií a také že cítí potřebu více osvětlit možnosti ověřování informací. Přehled mají nyní základní a uvítali by hlubší vhled do tématu. Všichni dotázaní také uvedli, že mají zájem se účastnit dalších projektových aktivit, ovšem za předpokladu, že se nebudou opakovat stejné přednášky, ale bude na prvotní orientační cyklus navázáno a témata budou dále rozpracována.

Další přínosy projektu pro seniory

Několik respondentů zmínilo, že díky projektu nyní lépe chápou mladší generaci a mají lepší vhled do jejich světa. Uvedli, že nyní se tolik neobávají diskusí o mediích a sociálních sítích se svými mladšími členy rodiny a v jistém ohledu se jim cítí nyní blíže. Toto dle respondentů vyplývá nejen z témat projektových aktivit, ale také z přítomnosti studentů žurnalistiky na některých aktivitách – tato mezigenerační spolupráce byla všemi dotázanými, kteří s ní měli v rámci projektu zkušenost, velmi oceněna. Dále jedna respondentka uvedla, že nyní má menší obavy, když vidí děti pracovat s počítačem – lépe chápe, že tyto schopnosti jsou pro budoucnost dětí nyní velmi důležité. Jiná respondentka ovšem uvedla, že se spíše utvrdila v opačném názoru a obavy z počítačů se u ní ještě prohloubily.

Faktory ovlivňující indikovaný dopad projektových aktivit na seniory

Faktory s pozitivním vlivem:

- Přímé zapojení novinářů z respektovaných médií do projektových aktivit se jeví jako zásadní. Z rozhovorů a diskusí vyplývá, že existuje přímá úměra v následném zvýšení důvěry v tradiční seriózní média, vede také k lepšímu pochopení práce médií, navíc forma těchto besed či exkurzí ke mezi účastníky kvitována jako velmi zajímavá.
- Výběr lektora hraje roli i u dalších aktivit – zejména jsou mezi seniory ceněny zkušenosti z praxe a nestrannost při debatách.

- Na základě informací získaných z evaluačních rozhovorů a fokusních diskusních skupin vyplývá, že dlouhodobý, systematický a návazný charakter projektových aktivit je pro dopad zásadní (i tam, kde respondenti absolvovali sérii aktivit například v rámci kurzu univerzity třetího věku na knihovně), je zřejmé, že informace byly pro seniory v zásadě úvodní a orientační, pro hlubší vhled do problematiky a například lepší schopnosti ověřování informací, odhalování dezinformací apod. je potřeba další zásadní časová dotace.
- Organizace Transitions byla všemi respondenty, (s výjimkou jedné účastnice fokusní skupinové diskuse v Praze) vnímána jako seriózní a nestranná, otevřenost ohledně financování projektu a dalších informací souvisejících s touto organizací byla všeobecně velmi oceňována. Dle svědectví zástupců jedné z proseniorských participujících institucí sice několik účastníků zpochybnilo nestrannost organizace na základě informace o původu projektových financí, na druhou stranu tento zástupce ale také uvedl, že tito účastníci mají tendenci zpochybňovat v zásadě vše, co přichází ze strany západních zemí.
- Zvolený nenásilný přístup založený na prezentaci informací a nikoli přesvědčování je též ceněn a vede k vyšší důvěře účastníků.
- Prvek interaktivity a zapojení seniorů v projektových aktivitách je zásadní, byl oceňován všemi respondenty. Senioři velmi vítají zapojení do aktivit, kladu důraz na interaktivitu, zároveň také je poptávka po větší hloubce informací po úvodní absolvované části, kterou řada z nich vnímá jako "orientační". (tedy např. prostudovat do hloubky určité webové stránky (včetně dezinformačních a konkrétně ukázat, jak zjistit, zdali je web seriózní či ne, pracovat více na schopnostech ověřování informací apod.

Nebyly zjištěny žádné faktory, které měly negativní vliv.

Závěry:

Projekt je velmi efektivní ve zlepšení základní orientace v mediální oblasti, zejména při pochopení principů kvalitní žurnalistiky. Projektové aktivity měly přímý vliv na změnu chování seniorů v oblasti konzumace informací – byly zjištěny příklady, kdy došlo k upuštění od čtení a přeposlání řetězových emailů či zvýšení míry základního ověřování informací. Projekt měl z dostupných informací také pozitivní vliv na tzv. „nepřesvědčenou“ část seniorské populace, u níž údajně došlo k určitému prozření. Zůstává však otázkou, jak projektové aktivity přiblížit i další části seniorské populace, která obecně vykazuje nízkou aktivitu a zůstává izolována od kvalitních informačních a vzdělávacích zdrojů. Efektivita projektu přesahuje jeho přímé aktivity – aktivní účastníci se o tématech dále baví s přáteli, rodinou, sousedy apod. a byly identifikovány příklady pozitivního vlivu i na tyto nepřímé účastníky.

Vliv projektu na kapacitu proseniorských organizací v oblasti mediálního vzdělávání

Proseniorské organizace, které na projektu participovaly, mají velmi rozdílný institucionální charakter a výpovědi jejich zástupců se proto v tomto kontextu liší. Limitací při interpretaci dat je i omezené množství informací – na žádost o rozhovor reagovaly pouze dvě již plně participující instituce, v dalších se spolupráce teprve rozvíjí. Hlavní partnerská organizace Elpida je dle výpovědí jejího zástupce ale i dalších institucí (zejména knihoven) velmi silným partnerem, který do projektu přináší know-how v oblasti vzdělávání seniorů. O toto know-how je dle výpovědí zástupců knihoven, a i částečně novinářů, zájem. V případě Elpidy bylo mediální vzdělávání již součástí strategie organizace před vstupem do projektu, a dokonce v tomto směru již probíhaly aktivity vedené externími lektory, hrazené z organizačního rozpočtu. Projektové partnerství s Transitions pro ně tak bylo logickým dalším krokem. Hlavní očekávání byla profesionalizace v tématu médií, koordinace na systémovějším řešení a vznik konkrétní metodiky, kterou by bylo možno dále rozprostit v partnerských institucích v regionech. Jako hlavní přínos projektu je touto Elpidou vnímána možnost spolupráce s novými odborníky, posunutí tématu mediálního vzdělávání dále v organizačních aktivitách a jeho rozpracování do dalších podrobností. Pozitivně je také kvitována možnost budoucí implementace v regionech, která byla částečně nastartována v rámci hodnoceného projektu.

Druhá partnerská organizace na rozdíl od Elpidy neměla profesionální kapacity, její zástupci se na činnosti klubu podílí dobrovolně, vedle své hlavní pracovní náplně. Toto představuje obecně hlavní limitaci pro budoucí možný rozvoj projektu, dosavadní zkušenost s pilotní fází byla pro zástupce této organizace velmi pozitivní, nicméně vyžadovala daleko více zapojení a časové dotace, než původně předpokládali. I přes tyto obtíže získala tato organizace finance od soukromé nadace a díky tomu se návazné aktivity rozšíří do celého kraje. Pilotní spolupráce na hodnoceném projektu údajně v tomto ohledu hrála důležitou roli při nabytí určitého sebevědomí a motivace projekt dále rozšiřovat.

Původní záměr, aby do budoucna instituce fungovaly jako „fact-checkeři“, nebyl dle zástupce Transitions prozatím plně realizován, neproběhlo systematické budování kapacit organizací v tomto směru. Zvýšení kapacit participujících organizací je spíše uváděno ve smyslu navázání kontaktů s odborníky v tématu, zlepšení orientace v obecném tématu mediální gramotnosti, nikoliv však ve smyslu ověřování informací. Potenciální zavedení tohoto konceptu v budoucnu optimisticky zhodnotila pouze organizace Elpida – zde je představa určité online porady (podobně jako již existující poradny pro otázku financí nebo IT). Dle zástupce Elpidy by ale zásadnější byly informace ohledně možností zdrojů ověření – kam či na koho se obrátit, pocházející od pracovníků instituce vnímané jako nezájímavé a zároveň disponující přirozenou autoritou, toto jsou dle zástupce Elpidy zejména veřejné knihovny.

Reálně je hodnocen koncept spolupráce se zavedenými institucemi se stabilním financováním, které mají stálý tým placených pracovníků – jako ideální jsou opět obecně hodnoceny knihovny, se kterými již projekt částečně spoluprací rozjíždí. (viz sekce udržitelnost níže.) Pro MK Louny, která na projektu již aktivně dlouhodobě pracovala, projekt reflektoval již existující vzdělávací strategii knihovny a v podstatě plně zajistil moderně pojatý kurz pro Univerzitu třetího věku. Vedení knihovny tak mohlo energii věnovat do jiných oblastí, navíc dle ředitelky podání kurzu skrze lektory Transitions mělo lepší efekt než předchozí samostatné aktivity v této oblasti. (viz citát výše).

Podpora ze strany Transitions je všemi partnerskými a spolupracujícími organizacemi hodnocena velmi pozitivně – velmi je oceňována flexibilita a nasazení pracovníků Transitions, snaha poznání místního kontextu a budování projektu na základě potřeb a relevance, a naprostá spolehlivost.

Závěry:

Efektivita projektu ve vztahu budování kapacit účastníků se organizací je patrná zejména u organizací se stabilní strukturou, financemi a existujícím profesionálním týmem. Tyto organizace jeví o projektové téma velký zájem a jsou ho schopné v rámci svých struktur dále rozvíjet. V pilotní části projektu nebyl komponent budování kapacit organizací příliš zdůrazňován, projekt se více zaměřil na pilotní terénní práci navazování partnerství a testování možných přístupů při práci se seniory. Ke zvýšení kapacit participujících organizací spíše došlo ve smyslu navázání kontaktů s odborníky v tématu, zlepšení orientace v obecném tématu mediální gramotnosti, nikoliv však ve smyslu ověřování informací.

4.3. Udržitelnost

Pravděpodobnost dalšího samostatného pokračování v projektu již participujících proseniorských organizací

Zjištění:

I v tomto případě se výpovědi zástupců institucí rozcházejí v závislosti na typu organizace. V případě dobrovolného spolku je další účast na projektu závislá na získání dalších externích financí. Klub nedisponuje personálními kapacitami (funguje na zcela dobrovolné bázi), organizační podpora stejně tak jako zajištění odborníků ze strany Transitions či dalších donorů je v jejich případě nutná. Hlavní překážkou do budoucna je pro tento klub zejména nedostatek finančních prostředků a také personálních kapacit – na tomto stavu se patrně nic zásadního dle jeho zástupce nezmění a je proto s tím potřeba v budoucím plánování počítat. Další překážkou pro tuto organizaci je i relativně nízký zájem členů o téma mediálního vzdělávání v porovnání s dalšími tématy.

V případě Elpidy se spolupráce dále rozvíjí a potenciál další samostatné implementace projektu je výrazně vyšší díky profesionálnímu charakteru této organizace a také dlouhodobé přítomnosti mediálního vzdělávání v organizační strategii. V současné době tato organizace zpracovává v další spolupráci s Transitions nabídku možných modulů a souvisejících aktivit pro širší škálu možných budoucích partnerů. Dle zástupce Elpidy je ze střednědobého hlediska nejzajímavější propojení projektu s veřejnými knihovnami, v současné době Elpida zpracovává modul mediálního vzdělávání pro knihovny, který by mohl být pilotován a následně dále šířen progresivními místními knihovnami, nejlépe regionálního či okresního záběru. Do budoucna je plánována pilotáž

těto jednoduše přebratelné metodiky na menším vzorku knihoven. Pro Elpidu je dle jejího zástupce největší překážkou nedůvěra cílové skupiny v téma médií, které údajně berou jako určitý útok protistrany, ohrožující jejich již utvořený názor. Řešením je propojení tématu s tématy psychologickými a také určité zatraktivnění nabídky skrze počáteční „lákadla“ ve formě exkurzí apod. – tedy minimalizace počátečního akademického zaměření. Další možnou překážkou do budoucna jsou také omezené personální kapacity i finanční zdroje – toto bude organizace řešit po pilotáži výše zmíněné metodiky.

Motivace obou dvou organizací je vysoká – oba dva zástupci vyjádřili velkou vůli v projektu dále pokračovat, přestože jejich představy, co se týče budoucího partnerství v rámci projektu, logicky liší.

V případě MK Louny vůle pokračovat také vysoká – dle slov ředitelky bude stejný předmět v rámci Univerzity třetího věku v knihovně jistě vypsán, a to i v případě, že spolupráce s Transitions nebude pokračovat. Tematicky tato aktivita zapadá do vzdělávací strategie knihovny a relevance toho tématu je pro tuto knihovnu vysoká. Jedinou překážkou do budoucna jsou pro tuto knihovnu finance, zejména pokrytí externích lektorů, zájem studentů o téma je zde údajně vysoký. Částečně bude předmět schopna dle svých slov pokrýt ředitelka knihovny, nicméně bude zapotřebí i externích lektorů – řešení by bylo v identifikaci levnějších lektorů nebo jejich méně častém využívání. Knihovna by také ráda pokračovala v pravidelných výjezdech do redakcí apod.

Přidaná hodnota projektu pro další místní vzdělavatele a možnosti budoucí spolupráce s nimi

Mezi veškerými respondenty z řad místních vzdělavatelů (tedy zástupců dvou neziskových proseniorských organizací a sedmi knihoven) o téma, kterému se projektu věnuje existuje zájem, v případě knihoven je tento zájem intenzivní.

V případě dvou neziskových organizací, jejichž zástupci souhlasili s rozhovorem pro účely této zprávy, je téma mediální gramotnosti zajímavé a do určité míry propojené s tématem počítačové gramotnosti (včetně používání chytrých telefonů.) Tyto neziskové organizace jsou otevřeny spolupráci, nicméně potřebují více informací o projektu a také určité ověření kvality projektu tak, aby měly jistotu, že svým klientům nenabízejí nekvalitní „produkt“. Jedna s těchto organizací má negativní zkušenosti s firmami, které skrze „projektové“ akce v podstatě nabízejí vlastní produkty ke koupi – tomuto se chce do budoucna vyhnout. Pro obě dvě organizace je důležité dlouhodobé plánování vzhledem k množství již zaběhlých projektů a tomu uzpůsobených organizačních zabezpečení a také zaškolení klíčových pracovníků organizace v tématu. Jedna z těchto organizací má i terénní komponent a pracuje také se seniory v rámci sociálních služeb poskytovaných doma i v domovech pro seniory. Role této organizace by mimo jiné mohla být dle jejího zástupce i v určitém napojení na tyto cílové skupiny, které již k pracovníkům organizace chovají hlubokou důvěru a zároveň vykazují potřeby orientace v tématu. I proto je pro tuto organizaci zásadní ověření kvality a nestrannosti projektu. Potenciál pro spolupráci vidí tato organizace i v zahrnutí tématu do terénních sociálních služeb – její pracovníci řeší s klienty širokou škálu životních situací, orientace v tomto tématu údajně pro klienty nabývá na důležitosti i v souvislosti např. s dezinformačními maily či lživou reklamou.

V případě sítě knihoven je potenciál navázání spolupráce velmi vysoký, jak již bylo během projektu identifikováno a spolupráce byla do určité míry rozběhnuta. Z výpovědí zástupců Městské knihovny v Praze, s níž organizace Transitions nyní rozvíjí pilotní spolupráci, rovněž vyplývá, že reálnější koncept spolupráce je spíše založen na představě knihovny jako vzdělávacího centra než jako centra ověřování informací – tato informace vzešla také z rešerše, kterou MK Praha provedla mezi knihovníky. Důraz na vzdělávací funkci knihoven je obsažen dle zástupců MK ve strategii pro nadcházející rok, stejně tak se knihovny nyní více zaměřují na témata mediálního vzdělávání a v příštím roce se dle koordinátorů vzdělávání hodlají více zaměřit na seniory – do tohoto roku byli prvotní cílovou skupinou děti a mládež. Dle zástupce MK je nutno vzít v úvahu, že neexistuje žádné centrální řízení či řídicí orgán knihoven a spolupráce knihoven je založena na dobrovolnosti. Ve spolupráci s Elpidou tato MK Praha hodlá vypracovat certifikovaný vzdělávací (cca 40hodinový) modul pro knihovníky v jehož rámci by se propojila témata mediální

„Musí tam být někdo, kdo bude dejme tomu kolega knihovníků, kdo jim ukáže, že to jde – dojde za nimi a udělá první lekci. Potřebujeme lidi, kteří by měli plnou možnost jezdit po knihovnách, provázet knihovníky v těchto počátcích a pomoci jim překonávat jejich obavy. Všichni, včetně zřizovatelů již registrují poptávku i ze středních škol, dveře jsou tématu otevřené. My musíme najít metodiku a způsob, ukázat jim, že to zvládnou.“

Zástupce MK Praha

gramotnosti a vzdělávání seniorů. Výpovědi zástupců MK Praha a dalších regionálních knihoven se shodují v nutnosti počáteční intenzivnější podpory knihovníků v implementaci mediálně vzdělávacích programů, mnozí knihovníci dle respondentů mají z pozice vzdělavatelů obavy a potřebují určité povzbuzení do začátku. Je také nutné vzít v úvahu možné obavy z technologické oblasti, dle odhadů zástupců MK cca 80 procent knihovníků tvoří ženy nad 50 let, kde tyto schopnosti nejsou automatické. Jedna z respondentek z řad knihovníků pro tuto evaluaci tyto obavy potvrdila a sama se s nimi identifikovala, dle svých slov se cítí lépe v tradiční roli knihovníka. Další respondenti z místních knihoven se s úlohou vzdělavatelů relativně dobře identifikovali, ovšem dle zástupců MK Praha se jednalo o spíše progresivní knihovny. Čtyři z těchto respondentů zmínili možnost nastartování podobného projektu v rámci Virtuální univerzity třetího věku České zemědělské univerzity, tedy již fungujícího projektu, který v těchto knihovnách je dobře zavedený a skýtá určitý potenciál. Zástupci ČZU nereagovali na žádost o evaluační rozhovor, informace ohledně možného rozšíření projektu z jejich perspektivy proto není možné v této zprávě podat. ¹ Zástupce MK Praha také uvedli, že jako reálnou vidí variantu, kdy by v knihovnách probíhaly workshopy pro pravidelné návštěvníky knihoven, tedy pro tu skupinu lidí, kteří již „svého“ knihovníka/knihovnici znají a jsou na práci s ním/ní zvyklí. Následně by pak tito účastníci mohli být odkazováni na pravidelnější a dlouhodobé kurzy. Zároveň několik respondentů zdůraznilo, že prvotně by projekt měl pracovat s pověřenými² knihovnami nebo knihovnami na krajské úrovni. Tyto knihovny mají potenciál šířit program do dalších místních knihoven v rámci pravidelných metodických konzultací apod. Dvě respondentky také uvedly, že dalším přínosem pro jejich knihovnu by bylo i zlepšení vztahu se zřizovatelem díky určitému zvýšení prestiže. Jeden z respondentů také jako možné budoucí partnery projekty uvedl muzea, z nichž řada taktéž má ve své nabídce vzdělávací programy.

Jako možné bariéry pro systematické zavedení mediálního vzdělávání seniorů do knihoven byly z výpovědí respondentů identifikovány následující:

- Nedostatečné personální kapacity knihoven na místě, zejména v oblasti vzdělávání
- Absence lektorského nadání u knihovníků
- Úroveň znalostí a schopností knihovníků v oblasti mediální gramotnosti
- Znalost technologií u knihovníků zejména v oblasti sociálních sítí, podcastů atd.
- Obava knihovníků, že nebudou umět zodpovědět dotazy účastníků anebo vědět, jak reagovat

Obdobné iniciativy působící v současné době v ČR

Z rozhovorů s respondenty byly identifikovány následující iniciativy:

- Projekt Médiím na kloub implementován organizací Senzační senior – <https://www.sensen.cz/mediim-na-kloub>.
- Projekty organizace Zvolši.info - <https://zvolsi.info/co-delame/>, které ovšem nejsou cílené na seniory, ale na širší veřejnost, vedle základních a středních škol.
- Trenéři paměti - <https://skip-treneri-pameti.webnode.cz> - trenéřská asociace zaměřená na práci se seniory, její trenéři jsou z velké části také knihovníci.
- Projekt Virtuální univerzity třetího věku ČZU Praha - <https://e-senior.czu.cz>, který již v současné době běží v několika knihovnách a který byl respondenty pozitivně kvitován. Jedná se však o všeobecný vzdělávací program pro seniory, nyní není zaměřen na mediální témata.

¹ Další informace o projektu jsou dostupné na <https://e-senior.czu.cz>

² **Pověřená knihovna** je základní knihovna v kraji, zapsaná v evidenci Ministerstva kultury, která na základě smlouvy uzavřené s krajskou knihovnou plní regionální funkce v rozsahu a na území smlouvou vymezeném. Součástí této smlouvy je jmenovitý seznam obsluhovaných knihoven, viz [Metodický pokyn – Ministerstvo kultury](#)

Závěry:

Díky vysoké relevanci tématu projektu pro všechny již participující a další dotázané instituce je potenciální udržitelnost projektu vysoká. Všechny již participující instituce v projektových aktivitách chtějí pokračovat, ovšem míra závislosti na Transitions je stále relativně vysoká. Při navazování partnerství je však nutné se zaměřit na instituce se stabilní strukturou, zdroji financí a existujícím profesionálním týmem. Velký potenciál v této oblasti skýtá síť veřejných knihoven, se kterou již projekt navázal spolupráci. Pro vyšší efektivitu zdrojů by bylo vhodné se na tuto oblast do budoucna prioritně zaměřit. Dalším možnými partnery, které by mohli mít přesah i do terénní práce se seniory v jejich domovech, popř. domovech seniorů, jsou i zavedené a důvěryhodné neziskové organizace zaměřené na tuto cílovou skupinu. Ve případech všech institucí je ale nutné silně zainvestovat do reálného budování kapacit partnerských institucí a zohlednit identifikované bariéry zejména v oblasti zkušeností s lektorskou prací a nízkých personálních kapacit, nízkou úroveň znalostí a schopností v oblasti mediální gramotnosti a také nedostatkem financí pro využití kvalitních externích odborníků.

Klíčové silné a slabé stránky projektu

Klíčové silné stránky projektu byly identifikovány následující:

- Silná relevance tématu a potřeby vzdělávat seniory v mediální oblasti, na které se shodují všichni dotázaní vzdělavatelé.
- Kvalita navázaných partnerství v rámci projektu
- Flexibilní přístup na základě místních potřeb a místního kontextu
- Navázání spolupráce se špičkovými mediálními a dalšími odborníky a jejich participace na projektových aktivitách, velmi pozitivně kvitována účastníky

V rámci evaluace nebyly zjištěny žádné zásadní slabé stránky projektu. Jedinou otázkou zůstává, jak zaujmout méně aktivní seniory – toto ale již projektoví aktéři ve svých úvahách reflektují – možná řešení jsou do určité míry nastíněna: menší počáteční důraz na akademický charakter, propojení předmětu se semináři psychologie a také zahrnutí úvodních atraktivních akcí – zejména exkurzí, popř. besed s dobře známými osobnostmi mediální sféry.

5. Doporučení

- V budoucnu se v kurzech více zaměřit na aktivní práci seniorů v oblasti vyhodnocování zpráv a ověřování informací. Příklady uváděny seniory byly například konkrétní provedení určitým dezinformačním serverem nebo určitou lživou reklamou. Nyní byly získané znalosti často spíše popisované jako základní osnova bez nutné hloubky a skutečného „zažití“, které se pak v praxi uplatní jen částečně.
- Dále se věnovat otázce, jak na kurzy semináře přilákat méně aktivní seniory. Uplatnit již rozvíjející se reflexi projektových aktérů ohledně ubrání počátečního akademického charakteru a více rozvinout zážitkovou formu – tedy využití exkurzí do atraktivních mediálních pracovišť, místní besedy s atraktivními osobnostmi z mediální oblasti apod.
- Zvážit, zdali by bylo možné v rámci projektových aktivit poskytovat sylaby přednášek, psaná shrnutí apod. Tato žádost byla několikrát zmíněna během evaluačních skupinových diskusí a přicházela zejména od starších seniorů.
- Při navazování nových partnerství se soustředit zejména na instituce stabilně zavedené, spíše profesionálního charakteru, kde je reálný potenciál implementovat projekt na dlouhodobé bázi a budoucí samostatné implementace.
- Zvážit zavedení seminářů s psychologickými tématy v rámci kurzů, které by byly zaměřeny spíše dovnitř do osobnosti seniorů a méně do vnějšího světa. (viz ponaučení níže.)

6. Hlavní ponaučení

- Při představování projektových aktivit je nutné s ohledem na sofistikovanost tématu a formátu paralelně představit počáteční zážitkovou formu aktivit. Tak by mohli být k projektu přivedeni lidé s lehkým primárním zájmem, kteří by pravděpodobně nevstoupili do akademického cyklu.
- Akademický cyklus, tedy dlouhodobý kurz představuje až poslední, nejnáročnější vrstvu vzdělávání seniorů. Musí mu být předsazeny aktivity, které podpoří přirozenou zvědavost.
- Další úrovní aktivit je i psychologický aspekt, určitá podpora v psychologické oblasti, která by umožnila lépe přijmout složitost okolního světa a v důsledku snížit náchylnost k uvěření dezinformací apod.

7. Účel evaluace a metodologie

7.1. Cíle evaluace

Jako hlavní cíle evaluace byly stanoveny následující:

1. Vyhodnocení dopadu aktivit v rámci pilotní fáze projektu (2018/2019)
2. Ověření předběžně identifikovaných cílů projektu a hypotéz z nich vycházejících
3. Ověření a vyhodnocení použitých metod, přístupů, nástrojů
4. Návrh pro budoucí vyhodnocování jednotlivých akcí
5. (Positioning projektu - jaké další obdobné iniciativy působí a jak se liší přístupy)

Cílem evaluace projektu je celkově vyhodnotit pilotní fázi projektu a identifikovat zásadní ponaučení a doporučení – informace takto získané budou dále využity pro další šíření projektových aktivit. Součástí evaluace je i kvalitativní průzkum potenciálu a potřeb mezi dalšími zainteresovanými stranami.

Průzkum mezi vzdělavateli na místní úrovni (knihovníky, provozovateli seniorských klubů, médií a novináři, a dalšími relevantní jednotlivci, institucemi i neformálními iniciativami), kteří se aktivně pilotní fáze neúčastnili. Průzkum se zaměřil na a. mapování možných rolí (potenciálu), které by tito vzdělavatelé mohli hrát v dalším rozšiřování projektu a b. typy a rozsah podpory, kterou tito vzdělavatelé potřebují k uchopení tématu mediální gramotnosti mezi seniory, a následně pak jejich nezávislému působení v svých komunitách jako důvěryhodní „fact-checkeři“ – tedy poskytovatelé služby ověřování informací s cílem předcházet šíření hoaxů a dezinformací.

Průzkum mezi novináři a dalšími mediálními odborníky je zpracován v rámci oddělené zprávy. Jeho výsledky však jsou pro budoucí plánování projektu též podstatné. Tento průzkum byl zaměřen na jejich vnímání seniorské části veřejnosti a idejí ohledně možných způsobů spolupráce v rámci vhodných programů s cílem zvýšit mediální gramotnost seniorů a posílit vzájemnou důvěru. Logika tohoto průzkumu je postavena na hypotéze, že ač si zástupci seriálních médií uvědomují potřebu většího a otevřenějšího kontaktu s veřejností za účelem lepšího pochopení práce těchto médií, neexistuje systematická infrastruktura, která by je v tomto podpořila. Zároveň má dle této hypotézy mediální sféra a části veřejnosti (zejména seniorské v regionech ČR) zkreslené představy, založené zejména na komunikaci v online prostředí.

Výsledky obou průzkumů budou dále společně s ostatními studii realizovanými v rámci projektu využity při jeho dalším rozšiřování.

Evaluační zpráva by měla být dále postoupena donorovi projektu a měla by být přístupná i všem zainteresovaným stranám, které se na projektu a evaluaci samotné podílely.

7.2. Postup a metodologie

V rámci výzkumu byly aplikovány zejména kvalitativní metody, částečně evaluace čerpala i z dotazníkového šetření mezi seniory a staršími občany, které probíhalo návazně na jednotlivé akce organizované v rámci projektu.

Evaluační hlavní otázky a vedlejší otázky (viz níže) byly vyvinuty evaluátorkou ve spolupráci s projektovým

týmem a týmem lektorů projektu, otázky byly též postoupeny i vedení škol ke komentáři a doplnění. Otázky jsou uvedeny níže v kapitole 4.5.

7.3. Metody sběru dat

V průběhu evaluace byly použity následující metody sběru dat:

- **Studium relevantních dokumentů** poskytujících dostatečné informace pro evaluační otázky (projektová žádost, analýzy zpracované v rámci projektu, projektové prezentace, výsledky dotazníkových šetření atd.)
- **Dotazníkové šetření** se seniory po skončení projektových vzdělávacích aktivit. K evaluaci bylo k dispozici sedm dotazníkových šetření, na něž celkem zodpovědělo xx respondentů. Evaluátor však nemá k dispozici data o celkové účasti, proto není možné vyhodnotit celkovou míru odezvy.
- **Fokusní skupinové diskuse se seniory/staršími občany po skončení vzdělávacích akcí**

V závislosti na časovém rozvrhu akcí a období, kdy probíhala evaluace projektu, bylo možno uskutečnit celkem čtyři fokusní skupinové diskuse, a to na následujících akcích:

- Reklama a manipulace, České Budějovice, 1.4. 2019 (10 účastníků)
- Reklama a manipulace, Opava, 29.4.2019 (2 účastníci, odpovědi jednoho z nich byly ovšem nerelevantní – zjištění z této skupiny proto jsou velmi omezená)
- Když média a komunikační technologie pomáhají, Louny, 13.5.2019 (11 účastníků)
- Když média a komunikační technologie pomáhají, Praha, 10.6.2019 (12 účastníků)
- **Individuální telefonické/osobní rozhovory**
 - Se seniory/staršími občany, kteří se účastnili minimálně jedné projektové akce. Kritériem pro výběr respondenta k rozhovoru byla především ochota rozhovor evaluátorce poskytnout, další kritéria nebyla příliš možno aplikovat. Celkem se tak uskutečnilo 8 individuálních rozhovorů.
 - S vedoucími představiteli proseniorských organizací, které se projektu účastnily (Elpida, Klub Aktiv) a s ředitelkou Městské knihovny v Lounech, na jejíž půdě probíhala jedna ze sérií projektových kurzů.
 - V rámci průzkumu mezi vzdělavateli na místní úrovni proběhlo 9 individuálních rozhovorů s představiteli institucí do projektu zatím nezapojených (s výjimkou Městské knihovny v Praze, kde již v době evaluace byla navázána určitá spolupráce). Celkem bylo osloveno k rozhovoru 28 institucí, většina z nich ovšem na opakovanou výzvu k rozhovoru nereagovala.
- **Závěrečné setkání se zapojenými i nezapojenými experty a představiteli českých médií**, kde byly představeny předběžná zjištění a závěry evaluace, evaluátorka se dále setkání účastnila jako pozorovatel.

7.4. Metodologická omezení

- Velmi nízká míra odezva na žádost o telefonické rozhovory (z 28 oslovených institucí pro průzkum mezi vzdělavateli na místní úrovni na žádost kladně reagovalo jen 9, a to i přes opakování výzvy)
- Nejasná míra odezvy na hodnotící dotazníky v rámci projektových akcí.
- Na jedné fokusní skupině byli pouze dva účastníci, z nichž u jednoho byly odpovědi velmi nerelevantní (konstantní odbíhání od tématu), druhý pak nebyl příliš sdílný, na projektové akci byl poprvé.

- Výsledky se dají jen velmi těžko kvantifikovat i díky rozdílné míře sdílnosti účastníků fokusních skupin. Zjištění jsou spíše anekdotického charakteru a vycházejí z výpovědí sdílnějších účastníků fokusních skupin a individuálních rozhovorů.

7.5. Evaluační otázky

Relevance:

- 1. Jak reflektuje struktura projektu jeho konečné cíle?**
 - 1.1. Jak jsou plánované cíle a výsledky projektu propojeny s problematikou vztahu seniorské části veřejnosti k médiím a obecné orientace v mediální problematice?
 - 1.2. Jak zásadní roli hraje důvěra ve vlastní schopnosti se orientovat při budování porozumění způsobu práce seriálních médií a následné důvěry v tato média?
 - 1.3. Jaké mezery (pokud nějaké) se v designu cílů a výsledků vzhledem k řešení této problematiky objevují?
 - 1.4. Jaké alternativní přístupy k řešení bylo možno při koncipování projektu uplatnit?

Efektivita a dopad:

- 1. Do jaké míry se senioři po absolvování vzdělávacích programů lépe orientují v světě médií?**
 - 1.1. Jak sami hodnotí svoje schopnosti orientace?
 - 1.2. Do jaké míry se zvýšila jejich důvěra v mediální sféru?
 - 1.3. Jak konkrétně změnili své chování ve vztahu ke konzumaci informací po akcích?
 - 1.4. V jakých oblastech se stále potýkají s nedostatkem informací či pocitů důvěry?
 - 1.5. Došlo ke změně názorových postojů? Co byly hlavní faktory?
 - 1.6. Předávají nově získané informace dále (v rámci rodiny, přátel, komunity apod.?)
- 2. Co byly hlavní faktory přispívající k možným pozitivním změnám indikovaným výše? Jaké faktory naopak působily negativně?**
 - 2.1. jakou roli zde hrál organizátor vzdělávacího programu?
 - 2.2. Jakou roli zde hrála osoba lektora?
 - 2.3. Jakou roli zde hrálo způsob, jakým byly aktivity v daném místě koncipovány?
 - 2.4. Jaké metody, nástroje a přístupy se ukazují být neefektivnější při práci s cílovou skupinou seniorů?
 - 2.5. Jaké dobré praxe byly v rámci implementace programu identifikovány?
- 3. Do jaké míry jsou proseniorské organizace nyní lépe připraveny v aktivitách pokračovat samostatně?**
 - 2.1. Do jaké míry byly posíleny jejich schopnosti pracovat s mediálními informacemi a vyhodnocovat je?
 - 2.2. Do jaké míry jsou tyto organizace připraveny fungovat jako komunitní fact-checkeréři?
 - 2.3. Jak vnímají podporu ze strany Transitions v pilotní fázi projektu?
- 4. Jaké další přínosy absolvování programu přináší a. seniorům a b. proseniorským organizacím?**
- 5. Jak vnímají potenciální přidanou hodnotu projektu čeští zástupci medií a studenti žurnalistiky? (tato otázka je řešena v oddělené zprávě)**

Udržitelnost:

- 1. Jak pravděpodobné je, že proseniorské organizace budou v projektu dále samostatně pokračovat?**
 - 1.1. Do jaké míry jsou motivovány?
 - 1.2. Jaké faktory jsou klíčové pro udržení a posílení této motivace?
 - 1.3. Jakou podporu potřebují pro udržení vlastní aktivity?
 - 1.4. Jaké možné bariéry vnímají pro budoucí samostatné vedení vzdělávacích aktivit? Jaká řešení jsou možná?
- 2. Jak vnímají potenciální přidanou hodnotu projektu a. čeští zástupci medií? (tato otázka je řešena v oddělené zprávě)**

b. studenti žurnalistiky? (tato otázka je řešena v oddělené zprávě)

b. další zatím neúčastnění místní vzdělavatelé?

2.1. Jak vnímají svojí roli v tomto projektu?

2.2. Jakým způsobem jsou ochotni konkrétně spolupracovat na případném dalším rozšiřování projektu?

2.3. Jakou podporu či podmínky potřebují pro efektivní zapojení se do projektu?

3. Jaké další obdobné iniciativy v současné době v ČR působí?

3.1. V čem se přístupy těchto iniciativ liší/shodují s hodnoceným projektem?

3.2. Lze v rámci těchto iniciativ identifikovat určité dobré praxe, které by mohly být klíčové pro další šíření projektu?

Celkově:

1. Jaké jsou hlavní silné a slabé stránky projektu?

1.1. Jaké jsou hlavní silné stránky projektu? Jak je možné na nich v budoucnu stavět či je dále posílit?

1.2. Jaké jsou hlavní slabé stránky projektu?

1.3. Jak je možno těmto slabým stránkám v budoucnu předcházet nebo je eliminovat?

2. Jaká jsou hlavní ponaučení plynoucí z projektu?

3. Jaká jsou hlavní doporučení pro případné budoucí pokračování projektu?

3.1. Jak by bylo možno v budoucnu vyhodnocovat vzdělávací aktivity projektu?

8. Přílohy

8.1. Seznam respondentů

- Jaroslav Valůch, projektový manažer, TOL
- Jan Bartoš, vedoucí centra Elpida
- Mgr. Dagmar Kučerová, ředitelka, Městská knihovna Louny
- Mgr. et Mgr. Jaroslav Kříž, ředitel, Městská knihovna Antonína Marka Turnov
- František Batysta, koordinátor, Klub Aktiv České Budějovice
- Denisa Bíbová, Oddělení Lidové půjčovny Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem
- Mgr. Ondřej Hudeček, Ph.D., knihovník, Městská knihovna v Praze
- Mgr. Miloslav Linc, Koordinátor vzdělávacích programů, Městská knihovna v Praze
- Mgr. Jitka Šedinová, ředitelka, Městská knihovna Semily
- Mgr. Eva Měřínská, ředitelka, Městská knihovna Tábor
- Mgr. Marie Štyndlová, Informační a rešeršní služba, Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové
- Jitka Holíková, koordinátor aktivit pro seniory, Spokojený senior – KLAS z.s.
- Mgr. Veronika Máslová, Koordinátorka sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, Mezigenerační a dobrovolnické centrum TOTEM, z.s.

Jména respondentů z řad seniorů nebudou z důvodů zachování anonymity uvedena.

8.2. Seznam dokumentů

- Základní dokument pro evaluaci popisující kontext a hypotézy
- Webové stránky TOL a partnerských institucí

- Webové stránky identifikovaných obdobných iniciativ
- Výsledky online dotazníkových šetření mezi seniory

8.3. Evaluační matice

Evaluační (doplňující) otázky	Indikátory	Zdroje dat	Metody sběru dat	Způsob analýzy
Celkové				
1. Jaké jsou hlavní silné a slabé stránky projektu?				
Doplňující otázky				
1.1. Jaké jsou hlavní silné stránky projektu? Jak je možné na nich v budoucnu stavět či je dále posílit?	<ul style="list-style-type: none"> Hlavní silné stránky identifikované skupinami aktérů projektu a jejich vnímaný potenciál 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, pracovníci jiných relevantních organizací	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory	Kvalitativní analýza
1.2. Jaké jsou hlavní slabé stránky projektu?	<ul style="list-style-type: none"> Hlavní slabé stránky identifikované skupinami aktérů projektu 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, pracovníci jiných relevantních organizací	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory	Kvalitativní analýza
1.3. Jak je možno těmto slabým stránkám v budoucnu předcházet nebo je eliminovat?	<ul style="list-style-type: none"> Návrhy od relevantních aktérů Příklady dobré praxe z podobných projektů nebo iniciativ 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, weby jiných obdobných projektů, pracovníci jiných relevantních organizací	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory, rešerše sekundárních zdrojů	Kvalitativní analýza
2. Jaké jsou hlavní ponaučení plynoucí z projektu?				
Doplňující otázky				
	<ul style="list-style-type: none"> Návrhy participativně identifikovány ze strany cílových skupin, projektového týmu hlavních ponaučení 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, pracovníci jiných relevantních organizací	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory,	Kvalitativní analýza
3. Jaké jsou hlavní doporučení pro případné budoucí pokračování projektu?				
Doplňující otázky				
	<ul style="list-style-type: none"> Participativně identifikována hlavní doporučení rozlišena dle adresátů 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol,	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory,	Kvalitativní analýza

Evaluační (doplňující) otázky	Indikátory	Zdroje dat	Metody sběru dat	Způsob analýzy
		pedagogové, lektori, pracovníci jiných relevantních organizací		
Relevance				
1. Jak reflektovaly plánované cíle a výsledky projektu řešení problematiky šikany na školách?				
Doplňující otázky				
1.1. Jak jsou plánované cíle a výsledky projektu propojeny s problematikou šikany na školách?	<ul style="list-style-type: none"> Logika struktury propojení jednotlivých projektových výsledků a zvolených cílových skupin s celkovým cílem projektu Vlastní vnímání své role jednotlivých aktérů 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, pracovníci jiných relevantních organizací	Polo-strukturované rozhovory, rešerše sekundární zdrojů, evaluační workshopy, fokusní skupinové diskuse (FSD) s lektory	Kvalitativní analýza projektového konceptu/logframu na základě teorie změny
1.2. Jaké mezery (pokud nějaké) se v designu cílů a výsledků vzhledem k řešení této problematiky objevují?	<ul style="list-style-type: none"> Výsledky a aktivity projektu vnímané jako velmi relevantní pro celkový cíl projektu Výsledky a aktivity projektu vnímané jako velmi relevantní pro celkový cíl projektu 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, pracovníci jiných relevantních organizací	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory	Kvalitativní analýza
1.3. Jaké alternativní přístupy k řešení bylo možno při koncipování projektu uplatnit?	<ul style="list-style-type: none"> Identifikované alternativy 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, projektové dokumenty, dokumentace jiných obdobných projektů, pracovníci jiných relevantních organizací	Polo-strukturované rozhovory, rešerše sekundární zdrojů, evaluační workshopy, FSD s lektory	Kvalitativní analýza
Efektivita a dopad				
1. Do jaké míry jsou účastníci po absolvovaném vzdělávacím programu lépe teoreticky připraveni účinně eliminovat projev šikany? (znalost)				
Doplňující otázky				
1.1. Jak v praxi účastníci nabyté znalosti uplatňují?	<ul style="list-style-type: none"> Vnímání a názory zástupců vedení školy Vnímání a názory učitelů ohledně vlastních schopností, zkušeností a potřeb Názory žáků/studentů Názory lektorů a projektového týmu 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, žáci/studenti	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory, FSD s žáky a studenty	Kvalitativní analýza
1.2. Co se jim nedaří v praxi aplikovat?	<ul style="list-style-type: none"> Vnímání a názory zástupců vedení školy Vnímání a názory učitelů ohledně vlastních schopností, zkušeností a potřeb Názory žáků/studentů Názory lektorů a projektového týmu 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, žáci/studenti	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory, FSD s žáky a studenty	Kvalitativní analýza

Evaluační (doplňující) otázky	Indikátory	Zdroje dat	Metody sběru dat	Způsob analýzy
2. Do jaké míry jsou účastníci po absolvování programu MIŠ více ochotni osobně se angažovat v systematickém vytváření zdravých vztahů ve třídách a v eliminaci šikany než před začátkem programu? (postoje)				
Doplňující otázky				
2.1. Jak účastníci hodnotí svoje postoje a angažovanost v prevenci a řešení šikany před začátkem intervence?	<ul style="list-style-type: none"> Vnímání a názory zástupců vedení školy Vnímání a názory učitelů ohledně svých předchozích postojích a aktivitách v této oblasti Svědectví lektorů 	Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori,	Polo-strukturované rozhovory, FSD s lektory	Kvalitativní analýza
2.2. Jaké zásadní změny v svých osobních postojích vnímají účastníci školení?	<ul style="list-style-type: none"> Vnímání a názory zástupců vedení školy Vnímání a názory učitelů ohledně svých současných postojích a aktivitách v této oblasti Svědectví lektorů 	Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori,	Polo-strukturované rozhovory, FSD s lektory	Kvalitativní analýza
2.3. Co účastníky zejména motivuje k větší angažovanosti?	<ul style="list-style-type: none"> Nejčastěji uváděné příklady motivačních faktorů 	Projektový tým, Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori,	Polo-strukturované rozhovory, FSD s lektory, evaluační workshopy	Kvalitativní analýza
2.4. Co účastníky odrazuje od větší angažovanosti? Jaká řešení jsou možná?	<ul style="list-style-type: none"> Nejčastěji uváděné příklady demotivujících faktorů Návrhy řešení a příklady reálné aplikace ve školách 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori,	Polo-strukturované rozhovory, FSD s lektory, evaluační workshopy	Kvalitativní analýza
3. Zlepšily se procesy pro budování zdravého sociálního klimatu, prevence šikany a účinné intervence proti šikaně ve škole v důsledku realizace programu? (realizace změny)				
Doplňující otázky				
3.1. Jaké procesy a intervence v rámci prevence a řešení šikany na školách existovaly před realizací programu?	<ul style="list-style-type: none"> Popis procesů a intervencí 	Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové,	Polo-strukturované rozhovory	Popis
3.2. Jak realizace programu ovlivnila stávající procesy a intervence? Jaké změny a inovace přinesla?	<ul style="list-style-type: none"> Příklady konkrétních změn či inovací procesů v projektových školách (např. zvýšení hodin zaměřených na budování vztahů v třídnických plánech apod.) 	Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, relevantní pedagogická dokumentace, např. plány třídnických hodin	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory, rešerše sekundárních zdrojů	Kvalitativní analýza
3.3. Jaké byly hlavní překážky pro úspěšné zavedení změn do škol?	<ul style="list-style-type: none"> Nejčastěji uváděné příklady demotivujících faktorů 	Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory	Kvalitativní analýza

Evaluační (doplňující) otázky	Indikátory	Zdroje dat	Metody sběru dat	Způsob analýzy
3.4. Jak byly tyto překážky překonány?	<ul style="list-style-type: none"> Příklady způsobů řešení Příklady, kde řešení nebylo nalezeno a důvody k tomu vedoucí 	Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory	Kvalitativní analýza
4. Cítí se žáci v kolektivu tříd lépe po skončení programu než před jeho začátkem?				
<i>Doplňující otázky</i>				
4.1. Jak se změnila atmosféra ve třídách? (pozitivně či negativně)	<ul style="list-style-type: none"> Vnímání a názory žáků/studentů Vnímání a názory pedagogů a lektorů Porovnání výsledků dotazníkových šetření 	Pedagogové, lektori, expertní pracovníci ve škole, žáci/studenti	FSD s žáky/studenty, lektory, Polo-strukturované rozhovory	Kvalitativní analýza
4.2. K jakým konkrétním změnám v chování jednotlivců došlo? (pozitivním či negativním)	<ul style="list-style-type: none"> Svědectví žáků a studentů Vnímání a názory pedagogů 	Pedagogové, expertní pracovníci ve škole, žáci/studenti	FSD s žáky/studenty, Polo-strukturované rozhovory	Kvalitativní analýza
4.3. Jaké další změny žáci cítí v rámci školy, třídy, svojí osobnosti?	<ul style="list-style-type: none"> Vnímání a názory žáků/studentů 	žáci/studenti	FSD s žáky/studenty,	Kvalitativní analýza
5. Jaké další přínosy absolvování programu školám přináší?				
<i>Doplňující otázky</i>				
	<ul style="list-style-type: none"> Vnímání a názory relevantních informantů 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, žáci/studenti	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory, FSD s žáky a studenty	Kvalitativní analýza
6. Jaké hlavní faktory pozitivně a negativně ovlivňovaly průběh realizace programu?				
<i>Doplňující otázky</i>				
6.1. Jak byly vzniklé náročné situace řešeny?	<ul style="list-style-type: none"> Příklady konkrétních situací/překážek a realizovaná řešení či jejich absence Porovnání způsobů řešení v jednotlivých školách 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, žáci/studenti	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory, FSD s žáky a studenty	Kvalitativní analýza

Evaluační (doplňující) otázky	Indikátory	Zdroje dat	Metody sběru dat	Způsob analýzy
6.2. Jaké dobré praxe byly v rámci implementace programu identifikovány?	<ul style="list-style-type: none"> • Příklady dobrých praxí v rámci projektu • Příklady dobrých praxí z jiných obdobně zaměřených projektů 	Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, žáci/studenti	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory, FSD s žáky a studenty, rešerše sekundárních zdrojů	Kvalitativní analýza
Udržitelnost				
1. Jak pravděpodobné je, že účastníci budou v aktivitách pokračovat i po skončení projektu?				
Doplňující otázky				
1.1. Do jaké míry jsou motivováni?	<ul style="list-style-type: none"> • Převaha (či její absence) pozitivních názorů na smysluplnost aktivit • Umístění na žebříčku priorit účastníků • Názory a vnímání účastníků 	Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori,	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory,	Kvalitativní analýza
1.2. Jaké faktory jsou klíčové pro udržení a posílení této motivace?	<ul style="list-style-type: none"> • Názory a návrhy zástupců vedení školy a pedagogů • Názory a návrhy lektorů a projektového týmu 	Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, projektový tým	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory,	
1.3. S jakými výzvami se pravděpodobně setkají?	<ul style="list-style-type: none"> • Nejčastěji zmiňované výzvy ze stran zástupců vedení školy a pedagogů • Názory na tuto problematiku ze strany lektorů a projektového týmu • Zkušenosti z jiných obdobných projektů • Oblasti, ve kterých je potřebná externí podpora 	Zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, projektový tým, pracovníci jiných relevantních organizací	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory,	
1.4. Jaké příklady dobré praxe z jiných škol či podobných projektů mohou být replikovány za účelem posílení udržitelnosti projektových výstupů?	<ul style="list-style-type: none"> • Příklady relevantních dobrých praxí • Názory relevantních zainteresovaných stran 	Projektové dokumenty/weby dalších relevantních organizací, Projektový tým, zástupci vedení škol, expertní pracovníci škol, pedagogové, lektori, pracovníci jiných relevantních organizací	Polo-strukturované rozhovory, evaluační workshopy, FSD s lektory, rešerše sekundárních zdrojů	

